

Nr 98.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård; given Stockholms slott den 20 februari 1931.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över social-ärenden vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam Larsson.

Förslag

till

Lag**angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361)
om samhällets barnavård.**

Härigenom förordnas, att 41, 42, 59 och 73 §§ i lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård skola, 42, 59 och 73 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

41 §.

1 mom. Då barnhem upprättas av kommun eller landsting, skall för hemmet uppgöras plan, vilken underställes länsstyrelsen i det län, där hemmet är beläget. Länsstyrelsen prövar, huruvida hemmet med hänsyn till belägenhet, utrymme och inredning är så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran.

På länsstyrelsen ankommer att bestämma, huruvida vid fattigvårdsanstalt inrättad särskild avdelning för barn må kunna godkännas såsom barnhem.

2 mom. Önskar annan än kommun eller landsting upprätta barnhem, skall tillstånd därtill sökas hos länsstyrelsen i det län, där hemmet skall förläggas. Vid ansökningen skall fogas plan över hemmet samt uppgifter rörande dess utrustning, ledning och personal ävensom erforderliga upplysningar för bedömning av dess verksamhet.

Länsstyrelsen prövar, i den ordning Konungen bestämmer, huruvida barnhemmet med hänsyn till belägenhet, utrymme och utrustning är så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran, ävensom huruvida med hänsyn till hemmets ledning och personal trygghet finnes för dess ändamålsenliga skötsel.

Om lämnat tillstånd skall meddelas skriftligt bevis, vari utsättes innehavarens namn, barnhemmets benämning och belägenhet samt det högsta antal barn, som må därstädes samtidigt vårdas, med särskilt angivande av antalet barn under ett års ålder.

Vill innehavare av tillstånd flytta barnhemmet till annan lägenhet eller vidtaga utvidgning av eller större förändring beträffande detsamma, eller sker ombyte av innehavare, skall nytt tillstånd sökas.

På länsstyrelsen ankommer att pröva, huruvida för barnhem, som avses i detta moment, skall finnas reglemente, samt fastställa sådant.

42 §.

Länsstyrelsen äger — — — i barnhemmet.

I fall, som avses i 41 § 2 mom., må länsstyrelsen, när omständigheterna därtill föranleda, återkalla meddelat tillstånd.

59 §.

- 1 mom. Finner barnavårdsnämnden — — — i hemmet.
2 mom. Leder åtgärd, som avses i 1 mom., ej till åsyftad verkan eller drives barnhem, som i 41 § 2 mom. avses, utan tillstånd eller finner nämnden, att meddelat tillstånd bör återkallas, har nämnden att anmäla saken hos länsstyrelsen.
Råda i — — — för samhällsvård.
I avseende — — — motsvarande tillämpning.
3 mom. Bestämmelserna i — — — beträffande barnhem.
4 mom. Vad i — — — är intaget.

73 §.

Försummar någon — — — etthundra kronor.
Har någon i trots av förbud, varom i 42, 56 eller 57 § sägs, mottagit fosterbarn, straffes med böter från och med femtio till och med femhundra kronor eller, då omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader. Lag samma vare, där någon i barnhem, som avses i 41 § 2 mom., mottagit barn utan att innehava tillstånd, som där sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1931.

Har annan än kommun eller landsting före lagens ikraftträdande upprättat barnhem, skall inom tre månader från nämnda tidpunkt till länsstyrelsen i det län, där barnhemmet är beläget, ingivas anmälan om hemmet.

Försummar någon att fullgöra anmälningsskyldighet, som nu sagts, vare förfallen till böter från och med tio till och med femhundra kronor.

Böter, som ådömas enligt detta stadgande, tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras fulla gäldande, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 20 februari 1931.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Larsson anför:

Inom socialdepartementet föreligger för närvarande till prövning fråga om ändring av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård. Förslag har nämligen väckts om införande i nämnda lag av bestämmelser, enligt vilka barnhem i vissa fall icke skulle få inrättas, utan att tillstånd därtill erhållits av vederbörlig myndighet. Jag anhåller att nu för Kungl. Maj:t få anmäla berörda spörsmål.

Gällande
bestäm-
melser.

Enligt 52 och 53 §§ i lagen om samhällets barnavård utövar barnavårdsnämnd tillsyn å fosterbarns vård och uppfostran. Det åligger därvid nämnden, bland annat, att då nämnden erhållit vetskap om fosterbarns mottagande i barnhem ofördröjligen låta verkställa undersökning angående hemmets beskaffenhet, såframt nämnden icke redan äger noggrann kännedom därom. Även eljest har nämnden att, i den mån så prövas påkallat, låta verkställa undersökning av förhållandena i barnhem. I 51 § stadgas anmälningsskyldighet till nämnden, när fosterbarn mottages i barnhem, ävensom när hemmet ändrar hemvist. Enligt 59 § äger nämnden, om den finner, att barnhem icke är med hänsyn till belägenhet, utrymme och utrustning så beskaffat, att där intagna fosterbarn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran eller att hemmet icke står under sådan ledning eller har sådan personal, att trygghet vinnes för dess ändamålsenliga skötsel, att genom föreställningar hos hemmets föreståndare eller dess styrelse, där sådan finnes, söka åstadkomma rättelse samt, om dylik åtgärd ej leder till åsyftad verkan, anmäla saken hos länsstyrelsen, som enligt 42 § äger förordna om åtgärder till missförhållandenas avhjälpande eller ock förbjuda, att barn vidare må vårdas i barnhemmet. Beträffande barnhem, som upprättas av kommun eller landsting, gäller enligt föreskrift i 41 §, att för hemmet skall uppgöras plan, vilken underställes länsstyrelsen i det län, där hemmet är beläget. Länsstyrelsen prövar, huruvida hemmet med hänsyn till belägenhet, utrymme och inredning är så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran. Jämlikt instruktionen för statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter den

8 maj 1925 (nr 134) åligger det konsulent beträffande inom hans distrikt befintliga barnavårdsanstalter att verka för och i den mån det är honom möjligt övervaka, bland annat, att vid anstalterna finnes anställd tillräcklig och för sina särskilda uppgifter lämplig personal, att de inventarier, som finnas, äro tillräckliga och ändamålsenliga samt väl vårdas, att anstalterna äro försedda med erforderliga anordningar mot eldfara, att anstalternas lokaler äro i fråga om storlek och form, inredning, belysningsförhållanden, uppvärmning och luftväxling inrättade med hänsyn till sina särskilda ändamål och i överensstämmelse med sundhetens fordringar samt att renhållning, luftväxling, uppvärmning och belysning handhavas med omsorg och på ett med hänsyn till de i anstalterna intagnas hälsa tillfredsställande sätt ävensom att i varje rum icke inhyas flera personer, än som är förenligt med sundhetens och trevnadens fordringar.

I sitt den 19 april 1921 avgivna betänkande med förslag till lag om den offentliga barnavården — vilket ligger till grund för gällande lag om samhällets barnavård — hade fattigvårdslagstiftningskommittén föreslagit koncessionssystem för enskilda barnhem. Sedan i 68 § av förslaget uppställts vissa allmänna fordringar på ett barnhem samt i 69 § meddelats föreskrifter beträffande av landsting eller kommun upprättade dylika hem, stadgades nämligen i 70 § att, därest förening, stiftelse eller enskild person önskade upprätta barnhem, tillstånd därtill skulle sökas hos Konungens befallningshavande i det län, varest hemmet skulle förläggas. Ansökning om tillstånd skulle göras skriftligen samt vara åtföljd av plan över hemmet och erforderliga upplysningar till bedömande, huruvida detsamma fyllde de krav, som enligt 68 § borde ställas på sådan anstalt. Bifölles ansökningen, skulle därom meddelas skriftligt bevis, vari skulle utsättas hemmets benämning och belägenhet samt det högsta antal barn, som finge därstädes samtidigt vårdas, med särskilt angivande av antalet barn under ett års ålder. På Konungens befallningshavande skulle ankomma att pröva, huruvida för hemmet skulle finnas reglemente, samt fastställa sådant. Meddelat tillstånd finge återkallas, när hemmet icke längre fyllde de fordringar, som i 68 § uppställdes, eller om tillståndshavaren icke ställde sig till efterrättelse de föreskrifter, som i enlighet med den av kommittén föreslagna lagen meddelades honom.

Som motivering till stadgandet anförde kommittén:

För barnhem, som upprättas av föreningar, stiftelser eller enskilda personer, synas särskilda fordringar böra uppställas. Den verksamhet, som utövas vid dessa, är närmast att likställa med en i större omfattning bedriven privat fosterbarnsvård. Beträffande dylika barnhem läser det därför vara angeläget att få till stånd en ingående kontroll, och det har i avseende härå föreslagits, att tillstånd skall sökas hos Konungens befallningshavande för upprättande av barnhem genom förening, stiftelse eller enskild person. Ansökan om tillstånd bör ske skriftligen och vara åtföljd av plan över det tillämnade barnhemmet samt de upplysningar, som äro erforderliga för att kunna bedöma, om hemmet uppfyller de i 68 § uppställda allmänna fordringarna på en sådan anstalt. Vid bifall till ansökningen skall meddelas skriftligt bevis därom med utsättande av barnhemmets benämning och belägenhet samt det högsta antal barn, som samtidigt får vårdas i hemmet; i sistnämnda hänseende synes särskilt böra angivas antal barn under ett år, som få vårdas därstädes.

Tidigare
behandling
av frågan.

Fattigvårdslagstiftnings-
kommittén
1921.

Kommittén har ej ansett det böra påfordras, att reglemente för anstalten under alla förhållanden skall finnas och göras till föremål för fastställelse. Anses reglemente erforderligt, varom det bör tillkomma Konungens befallningshavande att döma, bör det tillhöra denna myndighet att meddela fastställelse därå.

Om ett barnhem icke längre på ett tillfredsställande sätt fyller sin uppgift, bör det för dess verksamhet meddelade tillståndet kunna återkallas, vilket skall ske genom samma myndighet, som givit tillståndet. Skäl för återkallelse bör i främsta rummet vara, att de i 68 § för barnhem uppställda allmänna förutsättningarna ej längre föreligga. Men därutöver måste ett återkallande kunna äga rum, då tillståndshavaren icke ställer sig till efterrättelse de föreskrifter, som i enlighet med lagen meddelas av vederbörande myndighet.

De i 69 och 70 §§ föreslagna bestämmelserna äro avsedda att gälla endast med avseende å barnhem, som hädanefter upprättas, och stadgandena hava avfattats i enlighet härmed. Vad beträffar de barnhem, som vid lagens ikraftträdande redan äro i verksamhet, synes kravet på godkännande av plan eller på särskilt tillstånd ej böra uppställas, då desamma hittills fått utöva sin verksamhet utan att vara underkastade någon skyldighet i detta hänseende och det dessutom med hänsyn till behovet av anstaltsplatser ej synes lämpligt vidtaga sådana förfoganden, som kunna leda till inskränkning av antalet barnhem. Där emot böra dessa äldre barnhem icke vara befriade från skyldighet att vidtaga erforderliga anordningar för att fylla de krav, som enligt 68 § uppställas för barnhem i allmänhet, samt att bedriva sin verksamhet på ett sådant sätt, att trygghet föreligger, att barnen där må få en tillfredsställande vård.

Kungl. Maj:t
och riksdagen
1924.

Vid den överarbetning, som inom socialdepartementet ägde rum av kommitténs betänkande, uteslötos emellertid bestämmelserna om koncession för anordnande av enskilda barnhem. Som skäl härför anförde föredragande departementschefen i proposition (nr 150) till 1924 års riksdag följande.

Vad härefter angår det av kommittén föreslagna koncessionstvånget beträffande barnhem finner jag vad i vissa yttranden¹ anförts gentemot dylikt tvång vara förtjänt av det största beaktande. Det föreligger onekligen fara för att tvånget att begära tillstånd att upprätta barnhem skall förkväva donationslusten hos personer, som eljest skulle varit sinnade att anslå medel för dylikt samhällsgagnande syfte. En viss risk finnes även, att den efterföljande tillsynen — som enligt mitt förmenande är av ofantligt mycket större vikt än ett godkännande på förhand — skall bliva mindre effektiv, om ett »förhandsgillande» givits. Då härtill kommer, att en skärpt anmälningsplikt för barnhemsföreståndaren samt omedelbar undersökningsskyldighet för den i enlighet med föreliggande förslag organiserade, under inspektion stående barnavårdsmyndigheten böra vara ägnade att även för barnhemmens del skapa garantier för en effektiv kontroll, hava i förslaget ej upptagits bestämmelser om koncessionstvång beträffande barnhem. Vetskapen om att barnhem stå under fortlöpande tillsyn av nämnden och kunna, om yppade missförhållanden ej rättas, av länsstyrelsen förstängas att upphöra med sin verksamhet, torde i allmänhet föranleda den, som ämnar upprätta barnhem, att på förhand skaffa sig sakkunniga råd (t. ex. hos barnavårdsnämnden, vederbörande barnavårdskonsulent) beträffande hemmets anordning. Sålunda kommer antagligen att, i fråga om barnhem, upprättat av förening, stiftelse eller enskild, på frivillighetens väg uppnås ett slags »förhandsgranskning», något som beträffande barnhem, upprättade av kommun eller landsting, stadgas i 41 § av föreliggande förslag.

¹ Dessa yttranden återfinnas i det vid propositionen fogade sammandraget av yttranden över kommittéförslaget till lag om den offentliga barnavården såsom nummer 89 samt 327—329.

Mot detta uttalande förekom ej någon erinran varken vid andra lagutskottets behandling av frågan (utlåtande nr 27) eller från riksdagens sida (skrivelse nr 245). Den sedermera utfärdade lagen om samhällets barnavård kom sålunda icke att innehålla några bestämmelser om koncession för upprättande av barnhem. I stället upptogs i lagen de förut omnämnda bestämmelserna om skärpt anmälningsplikt för barnhemsföreståndaren i 51 § och om omedelbar undersökningsskyldighet för barnavårdsnämnden i 53 §.

På grund av framställning i 1929 års statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 1, anvisade riksdagen (skrivelse nr 291) för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag å 3,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att användas till beredande av ersättning för inspektions- och upplysningsarbete i avseende å verksamheten vid spädbarns- och förlossningshem.

Vid anmälan av denna fråga till statsverkspropositionen yttrade föredragande departementschefen därom bland annat, att en på initiativ av statens inspektör för fattigvård och barnavård igångsatt allmän undersökning rörande förhållandena vid privata förlossnings- och spädbarnshem redan genom sina dittills föreliggande resultat syntes hava ådagalagt, att betänkliga missförhållanden i många fall vore rådande vid dylika hem ej blott i avseende å beskaffenheten av den vård, som i hemmen lämnades mödrar och barn, utan även på grund av där mångenstädes förekommande hänsynslösa utnyttjande i vinnings-syfte av det nödläge, varuti mödrarna, ofta fattiga eller ensamstående, befunno sig. Det skulle kunna sättas i fråga, om icke det i åtskilliga andra länder tillämpade systemet med koncession för bedrivande av verksamhet av angivet slag skulle vara det medel, som omedelbart borde tillgripas för att verkställa en utrensning av befintliga hem av mindervärdig beskaffenhet och hindra uppkomsten av nya sådana. Sedan den pågående undersökningen slutförts och alla därunder framkomna uppslag övervägts, syntes också införandet av en dylik anordning böra komma under allvarlig omprövning. Tills vidare borde den åtgärden närmast vidtagas, att hemmen underkastades en effektivare och mera sakkunnig, fortlöpande kontroll än hittills ägt rum och att på detta sätt erfarenhet samlades rörande vad som på den vägen kunde vinnas.

I nyssnämnda skrivelse anförde riksdagen, bland annat, att de bristfälligheter beträffande tillsynen av enskilda spädbarns- och förlossningshem, som genom den omförmälda undersökningen bragts i dagen, syntes mana till att omedelbara åtgärder för undanröjande av dessa missförhållanden vidtoges. Riksdagen hölle sålunda före, att undersökningen i fråga skyndsamt borde slutföras och att erforderliga föreskrifter borde åvägabringas i syfte att uppnå en fortlöpande betryggande kontroll å ifrågavarande område.

Den påbörjade undersökningen av förhållandena vid ifrågavarande hem fortsattes under budgetåret 1929/1930 och omfattade, i enlighet med av chefen för medicinalstyrelsen samt statens inspektör för fattigvård och barnavård framställt förslag, såväl den medicinska som den sociala sidan av frågan. Den medicinska delen av undersökningen utfördes av vederbörande tjänsteläkare, under det att för den sociala delen av utredningen anlätades särskilt tillkallade sociala experter.

*Anslag
för inspek-
tions- och
upplysnings-
arbete med
avseende å
spädbarns-
och förloss-
ningshem.*
Kungl. Maj:ts
och riksdagen
1929.

Kungl. Maj:t
och riksdagen
1930.

Undersökningen i fråga hann emellertid icke avslutas å sådan tid, att förslag till fortlöpande kontroll kunde föreläggas 1930 års riksdag, och äskades därför även i 1930 års statsverksproposition ett anslag å 3,000 kronor till förevarande ändamål (femte huvudtiteln, punkt 2).

Riksdagen anvisade det begärda beloppet men yttrade därvid (skrivelse nr 5 A punkt 2), att riksdagen funne sig böra uttrycka sin bestämda förväntan, att den pågående undersökningen av spädbarns- och förlossningshemmen måtte slutföras under budgetåret 1930/1931, i syfte att frågan om den fortlöpande kontrollens anordnande kunde bli föremål för prövning av 1931 års riksdag.

I anledning av detta riksdagens uttalande förordnade Kungl. Maj:t i det brev av den 9 maj 1930, varigenom det beviljade anslaget ställdes till förfogande för det därmed avsedda ändamålet, att ifrågavarande inspektions- och upplysningsarbete skulle så bedrivas, att den pågående undersökningen kunde avslutas å sådan tid, att frågan om den fortlöpande kontrollens anordnande kunde bli föremål för prövning av 1931 års riksdag.

I enlighet med under hand lämnade uppdrag hava därefter medicinalstyrelsen samt statens inspektör för fattigvård och barnavård med skrivelse den 27 november 1930 avlämnat redogörelse för resultatet av ifrågavarande inspektions- och upplysningsarbete samt framställning rörande definitiva åtgärder för främjande av det avsedda ändamålet.

Nämnda framställning innebar, dels att en fortlöpande statlig kontroll över spädbarns- och förlossningshemmen skulle anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med den dittills bedrivna verksamheten, dels ock att i lagen om samhällets barnavård skulle införas bestämmelser om att barnhem i vissa fall ej finge inrättas utan att tillstånd därtill erhållits.

Kungl. Maj:t
1931.

För möjliggörande av en fortlöpande statlig kontroll över spädbarns- och förlossningshemmen har i årets statsverksproposition begärts ett extra anslag av 3,000 kronor. Rörande nämnda anslag och vad därmed äger samband ber jag att få hänvisa till vad jag anfört till statsverkspropositionen i denna del (femte huvudtiteln, punkt 45, sid. 231—232).

Förslaget
till ändring
i lagen om
samhällets
barnavård.

Över medicinalstyrelsens samt fattigvårds- och barnavårdsinspektörens skrivelse, i vad den avser förslag till ändring i lagen om samhällets barnavård, hava yttranden infordrats från samtliga länsstyrelser ävensom från överståthållarämbetet. Länsstyrelserna i Värmlands, Kopparbergs, Göteborgs och Bohus, Hallands, Kalmar, Gävleborgs, Jämtlands och Västerbottens län hava bifogat yttranden från statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter inom respektive distrikt. Därjämte hava länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Gävleborgs län överlämnat yttranden från förste provinsialläkarna inom länet samt överståthållarämbetet ävensom länsstyrelserna i Värmlands och Blekinge län från respektive Stockholms, Karlstads och Karlskrona barnavårdsnämnder.

I förenämnda skrivelse lämnas till en början en redogörelse för det inspektionsarbete, som verkställts beträffande ifrågavarande hem.

Av redogörelsen framgår, att vid den sociala delen av undersökningen 117 hem varit föremål för inspektion, varav bland annat 62 spädbarnshem med omkring sammanlagt 850 platser och 40 förlossningshem med sammanlagt omkring 150 platser samt 7 kombinerade förlossnings- och barnhem med tillsammans ett sjuttiototal platser. Angående resultatet av nämnda undersökning hava i redogörelsen sammanfattningsvis lämnats följande uppgifter.

1. Antal hem, som befunnits tillfredsställande	20
2. Antal hem, som givit anledning till vissa anmärkningar, beträffande vilka rättelse sedermera iakttagits så att hemmen numera kunna anses tillfredsställande	8
3. Antal hem, som givit anledning till vissa anmärkningar, vilka dock med god vilja skulle kunna rättas	43
4. Antal hem, som ur social synpunkt utövat så skadlig verksamhet att de bort upphöra	46
Därav a) Hem, som stängts eller vars intagning begränsats genom länsstyrelses eller annan myndighets beslut	19
b) Hem, som frivilligt upphört	19
c) Hem, angående vilka utredning för beslut om deras eventuella stängande pågår	8

Beträffande de hem, som omförmälas under 4 a) och b), hava såsom bilagor till redogörelsen fogats utdrag av de rapporter, som avgivits vid den inspektion, för vilken hemmen varit föremål. Av dessa rapporter framgår, att sådana missförhållanden, som angåvos av föredragande departementschefen i hans förut omförmälda yttrande till 1929 års statsverksproposition, alltjämt äro rådande beträffande ifrågavarande hem. Såsom belysande för missförhållandenas fördelning på hem av olika slag kan förtjäna omnämnas, att av de under 4 a) upptagna hemmen voro enligt rapporterna 11 barnhem, 4 kombinerade förlossnings- och barnhem samt 4 förlossningshem och av hemmen under 4 b) 13 barnhem och 6 förlossningshem.

Resultaten av den medicinskt-hygieniska delen av undersökningen hava sammanställts i en särskild tablå, vilken ävenledes bilagts förevarande skrivelse. Det framgår av tablå, att undersökningen omfattat 83 spädbarnshem med sammanlagt 1,283 barn, 8 kombinerade spädbarns- och förlossningshem med 50 vårdplatser samt 98 barn ävensom 84 förlossningshem med 415 platser. I undersökningen hava ingått såväl enskilda som kommunala hem av ifrågavarande slag. Av de besiktigade spädbarnshemmen hava 49 befunnits tillfredsställande, 27 ej fullt tillfredsställande och 5 otillfredsställande. Vid 2 hem hava svåra missförhållanden konstaterats. Beträffande de kombinerade förlossnings- och spädbarnshemmen hava 3 varit tillfredsställande och 4 ej fullt tillfredsställande. Vid ett hem hava svåra missförhållanden konstaterats. Av de besiktigade förlossningshemmen hava 63 befunnits tillfredsställande, 13 ej fullt tillfredsställande och 8 otillfredsställande. Tablå, som givits vid handen missförhållandenas fördelning på kommunala och enskilda hem.

I skrivelsen har vidare framhållits, att det för en fortlöpande statlig kontroll över ifrågavarande verksamhet i första hand erfordrades vetskap om var de olika hemmen vore belägna men att det för närvarande förelåge stora svårigheter att erhålla kännedom därom beträffande barnhem. En anmälan till den lokala barnavårdsnämnden jämlikt 51 § i lagen om samhällets barnavård att fosterbarn mottagits vore nämligen i regel den enda kännedom, som vunnes angående tillkomsten av ett dylikt hem. En samlad uppgift om hemmen hos central myndighet finnes ej. Barnhem växte plötsligt upp här och var, lades lika plötsligt ned eller förflyttades utan att någon anmälan till dylik myndighet behövde göras. Vetskapen om de olika hemmens existens vore därför också mycket bristfällig. Någon visshet för att vid den inspektions- och upplysningsverksamhet, som bedrivits, alla eller flertalet påträffats förelåge ej. Till närmare utredning om nämnda förhållanden har i skrivelsen åberopats en promemoria av kyrkoherden Hagb. Isberg, vilken i egenskap av social expert deltagit i inspektionsarbetet, angående förhållandena i Stockholms län. Av promemorian framgår, att med hänsyn till hemmens ambulatoriska karaktär stora svårigheter förelegat att få reda på de hem, som uppgivits skola finnas, samt att följa deras verksamhet.

Koncession
för inrättande
av barnhem.

Beträffande därefter frågan om koncession för inrättande av barnhem heter det i skrivelsen på följande sätt.

De missförhållanden, som blottats genom de verkställda undersökningarna, hava tydligt ådagalagt, att i många fall barnhemmen och förlossningshemmen redan från början saknat viktiga förutsättningar för en gagnande verksamhet. Behovet av utbildad personal har icke beaktats, plan för hemmet har icke uppgjorts och de ekonomiska förutsättningarna hava icke ägnats tillbörlig uppmärksamhet. Detta har föranlett oss att till övervägande även upptaga frågan om meddelande av koncession för inrättande av barnhem. Barnet är ett alltför dyrbart och ömtåligt material för att anförtros åt dem, som i bästa fall välmenande men utan särskilda kunskaper och erfarenheter öppna barnhem i ändamål att därav erhålla sitt levebröd. Som regel blir detta levebröd synnerligen knappt, om barnhemmet uteslutande är hänvisat till fosterhemslegorna för sin existens. Ej sällan utebliva dessa av olika anledningar för än det ena än det andra barnet och strax kommer hemmets ekonomiska ställning, som kanske redan från början varit svag, i ännu sämre läge. Hemmet börjar föra en tynande tillvaro. Tätta ombyten på biträden, mer eller mindre okunniga i barnavård, förekomma. En inskränkning i biträdenas antal är även en vanlig företeelse vid dessa hem. Hemmens upprepade förflyttningar från en plats till en annan giva också i allmänhet vid handen, att det ekonomiska läget börjar bli för tvivlat. Att barnen på dessa hem under den tid, som åtgår för att ställningen till slut skall bli så ohållbar att verksamheten måste nedläggas, ej kunna få den erforderliga vården, är uppenbart.

För att förhindra tillkomsten av enskilda barnhem, vars anordnare sakna personliga förutsättningar såväl i fråga om utbildning för ändamålet som ekonomiskt, lärer ej annat återstå än införandet av koncessionsbestämmelser, vid vilkas beviljande tillfälle till prövning lämnas i såväl det ena som det andra avseendet.

Sedan i skrivelsen redogjorts för fattigvårdslagstiftningskommitténs här förut återgivna motivering för införande av koncessionstvång och för de skäl,

som av föredragande departementschefen anförts för uteslutande av nämnda bestämmelser ur propositionen, anföres i skrivelsen följande.

De betänkligheter, som i propositionen anfördes mot ett koncessionstvång, vore huvudsakligen, att detta skulle förkväva det fria initiativ, som hittills bevisat sig vara av stor betydelse för denna gren av barnvården. Den under inspektion stående barnvårdsmyndigheten borde även vara ägnad att skapa garantier för en effektiv kontroll av barnhemmen, varav följde att koncession ej vore erforderlig.

Nyssnämnda betänkligheter äro enligt vårt förmenande icke längre bärande. Vi kunna icke tänka oss, att en donator eller stiftelse, som har för avsikt att anordna barnhem, skulle avhålla sig därifrån därför att tillstånd härtill först skall sökas. Skulle intresset för den ifrågasatta barnvårdsanstalten icke vara starkare än att det låte sig avskräckas på grund av dylika bestämmelser, vilka huvudsakligen kunde förväntas bliva av formell betydelse för donatorer och stiftelser, lär den vård på barnhem, som skulle utövas utan koncessionstvång, komma att sakna mycket av den kärlek, varförutan all sådan verksamhet har ringa värde. Barnvårdskonsulenternas inspektioner av barnvårdsnämnderna skapa ej heller de garantier för en effektiv kontroll, som man väntat. På grund av konsulentdistriktens stora omfattning samt konsulenternas mångahanda göromål även med fattigvården har det ej varit möjligt för konsulenterna att besöka varje kommun oftare än ungefär en gång vart tredje år. Då härtill kommer täta ombyten av ordförande och ledamöter i barnvårdsnämnderna, är det ej möjligt att enbart genom barnvårdskonsulenterna åstadkomma effektiv kontroll på barnhemsverksamheten. Förhoppningarna, att den, som ämnar upprätta barnhem, skulle på förhand skaffa sig sakkunniga råd hos till exempel barnvårdsnämnden eller vederbörande barnvårdskonsulent, lära även i flertalet fall icke hava uppfyllts. De anordnare av barnhem, som man helst vill förhindra från verksamheten, undvika noggrant all hänvändelse till myndigheter på förhand.

Då vi alltså finna tiden nu mogen för införandet av ett koncessionssystem i fråga om barnhem, anse vi, att bestämmelserna därom böra äga avseende endast å enskilda barnhem.

I fråga om kommunala barnhem hava vi icke funnit det vara av behovet påkallat att göra någon avvikelse från gällande rätts bestämmelser.

Beträffande enskilda barnhem åter, så bör tillstånd till deras upprättande sökas hos länsstyrelsen i det län, där barnhemmet skall förläggas. Som enskilt barnhem torde böra betraktas sådant, som anordnas av stiftelse, förening, annan sammanslutning eller enskild person eller med andra ord av annan än lands-ting eller kommun. Över ansökan om tillstånd torde länsstyrelsen komma att inhämta yttranden från i olika avseenden sakkunniga myndigheter, barnvårdsnämnden, barnvårdskonsulenten, förste provinsialläkaren och medicinalstyrelsen. Innan tillstånd meddelas, lär länsstyrelsen böra pröva ej mindre huruvida planen för hemmet uppfyller samma fordringar, som ställas på ett kommunalt barnhem, än även huruvida sökandens kvalifikationer och resurser, den tilltänkta verksamhetens planläggning och övriga inverkan förhållanden äro av den beskaffenheten, att trygghet kan förväntas föreligga för hemmets ändamålsenliga skötsel. Vidare synes böra stadgas, att tillstånd kan av länsstyrelsen återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

Liksom det för skyddshem skall finnas ett reglemente, synes det önskvärt, att ett dylikt finnes för barnhem, särskilt när det är fråga om större sådana. Någon lagstadgad skyldighet för barnhem att hava reglemente synes dock icke vara påkallad. I stället synes det böra överlämnas åt länsstyrelsen att pröva,

huruvida reglemente skall finnas, samt att fastställa sådant. Dylikt reglemente bör kunna finnas vid såväl enskilda som kommunala barnhem.

Det torde böra tillkomma Kungl. Maj:t att i administrativ ordning utfärda närmare bestämmelser angående tillämpningen av de nu antydda lagbestämmelserna, som lära böra infogas i lagen om samhällets barnavård.

Då prövning av ansökningar om tillstånd att upprätta enskilda barnhem bör försiggå efter enhetliga regler i skilda län, böra normalbestämmelser utarbetas av statens inspektör för fattigvård och barnavård samt medicinalstyrelsen gemensamt rörande ålder och villkor för barns intagning m. m. Likaså torde normalreglementen för barnhem böra utarbetas av nämnda myndigheter. Några lagstadganden härom synas dock icke erforderliga.

Skrivelsen utmynnade, så vitt nu är i fråga, i en hemställan, att i 41 § av lagen om samhällets barnavård måtte införas bestämmelser av det innehåll att, om stiftelse, förening, annan sammanslutning eller enskild person önskade upprätta barnhem, tillstånd därtill skulle sökas hos länsstyrelsen i det län, där hemmet skulle förläggas. Konungen skulle äga meddela bestämmelser angående prövning av dylik ansökning ävensom angående sättet för meddelande av tillstånd. Meddelat tillstånd finge, när omständigheterna därtill föranledde, av länsstyrelsen återkallas. På länsstyrelsen skulle ankomma att pröva, huruvida för barnhem skulle finnas reglemente, samt fastställa sådant.

Därjämte föreslogos övergångsbestämmelser, enligt vilka den, som före lagens ikraftträdande upprättat barnhem, som nu nämnts, skulle inom tre månader från nämnda tidpunkt till länsstyrelsen i det län, där barnhemmet vore beläget, ingiva anmälan om barnhemmet. Tillräcklig anledning hade alltså icke ansetts föreligga att beträffande redan befintliga hem införa koncessionstvång.

Remissyttrandet.

Av de myndigheter och andra, som yttrat sig i ärendet, hava samtliga, utom länsstyrelsen i Blekinge län, tillstyrkt förslaget eller lämnat detsamma utan erinran. Såsom skäl för tillstyrkan har anförts bland annat, att då de rådande missförhållandena ådagalagt behovet av förbättrad kontroll över barnhemmen samt erfarenheten visat, att en efterföljande tillsyn ej vore tillräcklig, det vore nödvändigt, att prövning skedde även före barnhems inrättande. Dylik prövning kunde lämpligen åstadkommas genom införande av koncessionstvång. Länsstyrelsen i Blekinge län har framhållit, att en fullt tillfredsställande uppsikt över befintliga barnhem kunde anordnas inom ramen av redan nu gällande bestämmelser samt att ett införande av koncessionssystem skulle kunna fördyra barnavården. Med anledning härav har länsstyrelsen avstyrkt förslaget.

Av de myndigheter, som uttalat sig i tillstyrkande riktning, har länsstyrelsen i Kalmar län ansett, att de föreslagna koncessionsbestämmelserna icke borde avse barnhem, som inrättades och förvaltades av dispensärerna och föreningen Röda korset, enär dessa hem med hänsyn till sin karaktär av sjukvårdsanstalter intoge en särställning och redan för närvarande vore underkastade tillförlitlig kontroll. Länsstyrelsen i Västerbottens län har hemställt, att i lagen måtte givas en närmare bestämning av begreppet barnhem till skillnad från fosterhem, exempelvis genom ett tillägg till 39 § i lagen, att såsom barnhem endast skulle anses hem inrättat för ett visst minsta antal barn. Liknande syn-

punkter hava uttalats av länsstyrelsen i Malmöhus län samt av Stockholms stads barnavårdsnämnd, i vars yttrande överståthållarämbetet instämt. Länsstyrelsen i Västernorrlands län har ansett det vara erforderligt, att i lagen stadgades dels bötesstraff för den, som utan vederbörligt tillstånd till upprättande av barnhem mottog barn för vård i sådant hem, dels ock påföljd för underlåtenhet att inom den i förslagets övergångsbestämmelser stadgade tiden anmäla barnhem, som inrättats före den nya lagens ikraftträdande. Dylik underlåtenhet borde enligt länsstyrelsens mening lämpligen medföra förlust av rätten att utan särskilt tillstånd fortsätta drivandet av hemmet. Vidare har länsstyrelsen i Skaraborgs län framhållit nödvändigheten av statlig tillsyn beträffande enskilda sjukhem samt länsstyrelsen i Jämtlands län och Stockholms stads barnavårdsnämnd, i vars yttrande överståthållarämbetet även härutinnan instämt, vitsordat behovet av koncessionsbestämmelser jämväl för enskilda förlösningshem.

Av statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter i sjunde och nionde distriktet har framhållits, att för barnhem alltid borde finnas ett reglemente. Därjämte har konsulenten i sistnämnda distrikt ansett, att vid meddelande av tillstånd att upprätta barnhem föreskrifter borde lämnas rörande den personal, som skulle anställas.

Vidare hava i en del yttranden gjorts uttalanden, som hava avseende å de normalbestämmelser beträffande barnhem, vilka enligt förslaget skulle utfärdas i administrativ ordning. Jag torde sakna anledning att här närmare ingå på dessa uttalanden, vilka torde komma att tagas under övervägande vid utfärdandet av nämnda bestämmelser.

Slutligen må omnämnas, att länsstyrelsen i Örebro län påpekat, att i den nya verksamhet, som allmänna barnhuset enligt Kungl. Maj:ts reglemente den 21 november 1930 (nr 402) skulle understödja, inginge såsom ett led anställande för varje län av ett fosterhemsombud, som skulle hava till uppgift, bland annat, att genom resor i länet och besök hos barnavårdsnämnderna skaffa sig kännedom om inom länet befintliga barnhem. Enligt länsstyrelsens förmenande torde härigenom åtskilligt vara att vinna för en förbättrad kontroll å barnhemmen.

Resultatet av den verkställda undersökningen synes mig med all tydlighet giva vid handen, att gällande bestämmelser om tillsyn å barnhem icke innebära tillräckliga garantier för att den vård, som lämnas i dessa hem, är tillfredsställande. Visserligen torde man kunna förvänta, att den fortlöpande statliga kontroll, vartill anslag begärts i årets statsverksproposition, i förening med nämnda tillsyn skall vara ägnad att undanröja befintliga missförhållanden samt motverka uppkomsten av hem utav mindervärdig beskaffenhet. Fullt betryggande torde emellertid en dylik kontroll ej kunna bliva. Det ligger i sakens natur, att en viss tid alltid måste förflyta, innan kontrollorganen komma i tillfälle att verkställa inspektion av de hem, som upprättas, och konstatera sådana omständigheter, att ingripande på grund därav kan ske. Och hinder föreligger icke att ett barnhem, som måst upphöra genom ingripande från kontroll-

Departements-
chefen.

organens sida, flyttar till annan ort och där fortsätter sin verksamhet, tills nytt ingripande hunnit ske. Med hänsyn till vad utredningen giver vid handen rörande det vanliga i att barnhemmen ändra hemvist torde man ock kunna befara, att en del hem, mot vilka ingripande skett, på nämnda sätt kunna komma i tillfälle att fortsätta sin samhällsskadliga verksamhet trots kontrollorganens åtgärder. En fordran på tillstånd för upprättande av barnhem skulle givetvis vara ägnad att motverka dylika missförhållanden ävensom överhuvud hindra uppkomsten av mindervärdiga hem.

Vad beträffar de skäl, som anförts mot ett koncessionssystem, anser jag visserligen i likhet med vad som uttalades av föredragande departementschefen vid framläggandet av förslaget till lagen om samhällets barnavård, att det är av vikt, att hinder icke ställas för personer eller sammanslutningar, som i ideellt syfte vilja inrätta barnhem. Då emellertid i dylika fall en skyldighet att söka tillstånd torde bliva av väsentligen formell betydelse, lärer av denna anledning några avgörande betänkligheter icke böra möta mot ett införande av bestämmelser om koncession. Vid sådant förhållande torde anledning ej heller föreligga att, såsom i ett remissyttrande förordats, från tillämpningen av det föreslagna stadgandet undantaga barnhem, som inrättas av dispensärerna eller Röda korset. I enlighet med vad som överhuvud lärer vara praxis vid tillämpning av barnavårdslagens bestämmelser angående barnhem, synes det klart, att de nu föreslagna nya bestämmelserna icke skola tillämpas å hem, som är att betrakta endast såsom sommarhem eller feriekoloni.

Då införandet av koncessionstvång icke innebär, att några fordringar, utöver dem nu gällande lag om samhällets barnavård (§ 59) innehåller, komma att ställas på ett barnhem, torde de i ett remissyttrande uttalade farhågorna för att de föreslagna bestämmelserna skulle kunna fördyra barnavården vara ogrundade.

I likhet med medicinalstyrelsen och statens inspektör för fattigvård och barnavård har jag emellertid ej funnit skäl föreslå, att bestämmelserna om sökande av tillstånd skola äga tillämpning å vid lagens ikraftträdande redan existerande barnhem. Med hänsyn till bestående förhållanden är det nämligen enligt min mening önskvärt att vid koncessionssystemets införande framgå med en viss varsamhet. Däremot förordar jag för dessa äldre hem anmälningsskyldighet, förbunden med straffansvar för underlåtenhet, och det kan med hänsyn härtill samt vid bifall till vad under punkt 45 i femte huvudtiteln av årets statsverksproposition äskats antagas, att även dylika hem skola komma under mera effektiv kontroll än för närvarande.

Ett stadgande i den riktning, som i skrivelsen den 27 november 1930 föreslagits, torde lämpligen kunna införas som ett nytt, andra, moment i 41 § av lagen om samhällets barnavård. Beträffande stadgandets närmare utformning synes det mig av praktiska skäl mest lämpligt att, såsom fattigvårdslagstiftningskommittén föreslagit, i lagen införas jämväl de närmare bestämmelser angående länsstyrelses prövning av ansökan om tillstånd ävensom angående sättet för meddelande av tillstånd, som i skrivelsen föreslagits skola utfärdas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning. Stadgandet torde i denna del kunna

avfattas i nära överensstämmelse med vad kommittén föreslagit. Det torde vara lämpligt, att länsstyrelse åtminstone i sådana fall, där det gäller ärenden av större vikt, inhämtar yttrande av medicinalstyrelsen. Föreskrift härutinnan torde böra meddelas i administrativ ordning, och har en bestämmelse med hänvisning därtill upptagits i 41 §. Om innehavare av tillstånd vill flytta verksamheten till annan lägenhet eller vidtaga utvidgning av eller större förändring beträffande densamma — såsom ombyte av ledare — eller överlåta barnhemmet på annan innehavare, torde nytt tillstånd böra sökas. För att undanröja varje tvekan om att så skall vara förhållandet, har ett tillägg härom upptagits i förslaget. Meddelat tillstånd bör, såsom i skrivelsen framhållits, kunna återkallas, när omständigheterna därtill föranleda. Ett stadgande i denna riktning torde lämpligen kunna införas i 42 § av lagen.

I skrivelsen har vidare föreslagits, att länsstyrelse skulle äga befogenhet att pröva, huruvida reglemente skall finnas jämväl för av kommun eller landsting upprättat barnhem. Tillräckliga skäl för en dylik ändring i gällande lag synas mig emellertid icke föreligga. I regel lärer väl ett dylikt reglemente ändock upprättas, och torde fastställelse av detsamma då böra ankomma på vederbörande kommunala myndighet. Att, såsom i ett par yttranden föreslagits, föreskriva, att reglemente för av annan än landsting eller kommun upprättat barnhem alltid skall finnas, synes ej heller vara lämpligt, utan torde, såsom i skrivelsen föreslagits, det böra ankomma på länsstyrelse att pröva, huruvida reglemente är behövt.

Med anledning av de föreslagna koncessionsbestämmelserna skulle det kunna ifrågasättas, huruvida de föreskrifter om skärpt anmälningsskyldighet för barnhemsföreståndaren (§ 51) och om omedelbar undersökningsskyldighet för barnavårdsnämnden (§ 53), som år 1924 infördes i lagen i stället för fattigvårdslagstiftningskommitténs koncessionsbestämmelser, allt fortfarande skola kvarstå. Då emellertid nämnda stadganden, trots att bestämmelser om koncession införas, i allt fall torde vara av betydelse för kontrollen av den vård, som lämnas i ett barnhem, har jag icke ansett desamma lämpligen kunna uteslutas. Därjämte synes barnavårdsnämnd — som enligt 59 § i vissa fall har att göra anmälan hos länsstyrelse, när missförhållanden i barnhem föreligga — böra hava samma anmälningsskyldighet, när barnhem drives utan tillstånd eller då nämnden finner, att meddelat tillstånd bör återkallas. En bestämmelse härom har upptagits i 59 § 2 mom.

Såsom länsstyrelsen i Västernorrlands län framhållit, torde det vara erforderligt, att påföljd stadgas för överträdelse av de föreslagna bestämmelserna. Med anledning härav har i 73 § andra stycket i lagen upptagits ett stadgande om straff för den, som i barnhem, varom förmäles i 41 § 2 mom., mottagit barn utan att innehava tillstånd, som där sägs. Härav blir visserligen en följd, att straff i vissa fall samtidigt kan följa både enligt 73 § första stycket och enligt de nya bestämmelserna i andra stycket av samma paragraf. Då det emellertid i sådant fall är fråga om olika förseelser, torde några betänkligheter härutinnan icke möta. Vidare har, såsom redan antytts, i övergångsbestämmelserna föreslagits straff för den, som underlåter att fullgöra anmälningsskyld-

dighet, som där sägs. I olikhet mot vad som gäller om straffbestämmelserna i lagen om samhällets barnavård (§ 76), bör sistnämnda förseelse kunna åtalas av allmän åklagare även utan att angivelse skett, och torde de ådömda böterna böra tillfalla kronan.

I ett par remissyttranden har uttalats det önskemålet, att i lagen måtte införas en närmare bestämning av begreppet barnhem. Då den i 39 § upptagna definitionen på barnhem torde vara tillräckligt tydlig, har jag ej ansett någon åtgärd i detta avseende behöfelig.

Till den i vissa yttranden berörda frågan om utfärdandet av reglerande bestämmelser jämväl i fråga om enskilda sjukhem och förlossningshem torde jag få återkomma vid behandlingen av ett utav medicinalstyrelsen upprättat förslag till stadga angående enskilda sjukhem och förlossningsanstalter.

Departementschefen uppläser härefter det inom socialdepartementet utarbetade förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och hemställen, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ake Karlholm.